1939 ий
3
НОЯБРЬ
№ 96 (595)
Акше 5 ыр.

10-шо ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушнызa!

Ӧрвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден Горком орган

ПЕРВЫЙ СОЗЫВ СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ВИЗЫМШЕ ВНЕОЧЕРЕДНОЙ СЕССИЙЖЕ

СОВЕТСКИЙ СОЮЗЫН ВНЕШНИЙ ПОЛИТИКЫЖЕ НЕРГЕН

Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель да Иностранный Паша Калык Комиссар ***В. М. МОЛОТОВ*** *йолташын СССР Верховный Советын заседанийыштыже 1939 ий 31 октябрьыште ыштыме докладше*

Депутат йолташ-шамыч!

Пытартыш кок тылзе коклаште международный обстановкышто важный изменений-шамыч лийыныт. Тиде, эн ончычак, Европысо положений дек, тугак Европа деч ятыр тораште улшо эл-шамыч декат относитлалтеш. Тидлан лийын, решающий значенийым иметлыше кум основной обстоятельствым ончыкташ кӱлеш.

Первояк, Советский Союз ден Германия коклаште отношенийыште лийше изменений-шамычым ончыкташ кӱлеш. Нападатлаш огыл нерген советско-германский договорым 23 августышто ыштыме жапгыч Советский Союз ден Германия коклаште ятыр ий годым существоватлыше ненормальный отношенийлан мучаш пышталтын ыле. Южо европейский держава-шамыч могырым тӱрлӧ семын ылыжтен шогымо враждам вашталташлан СССР ден Германия коклаште лишеммаш да дружественный отношенийым установитлымаш толын. Тиде у, сай отношенийым умбакыже саемдымаш шке выраженийжым СССР ден Германия коклаште дружба ден граница нерген 28 сентябрьыште Москваш подписатлыме германо-советский договорышто муын. Советский Союз ден Германия коклаште, Европын кок эн кугу государствыже коклаште, отношенийыште лийше тура поворот пӱтынь международный положенийыште палемдалтде кертын огыл. Тидын годым событий-шамыч советско-германский лишеммашын политический значенийжын тугай оценкым пӱтывек пеҥгыдемденыт, кудо Верховный Советын кодшо Сессиешыже пуалтын ыле.

Кокымшылан, Польшым военный разгромитлыме да польский государствын шаланымыже фактым ончыкташ кӱлеш. Польшын правящий кругшо-шамыч шке государствыштын „прочностьшо“ дене да шке армийыштын „куатше“ дене шагал огыл мокталтеныт. Туге гынат, Польшым ончыч германский армий могырым, а варажым Йошкар Армий могырым кӱчыкын пеҥгыдемдымаш ситен, непольский национальность-шамычым угнетатлыме дене илыше версальский договорын тиде уродливый шочшыжо деч нимоат кодын огыл. Германия ден СССР коклаште принципдыме лавироватлымаш да модмаш „традиционный политика“ несостоятельныйыш лектын да тичмашынак банкротитлалтын.

Кумышылан, признатлаш кӱлеш, Европышто ылыж кайше кугу война пӱтынь международный обстановкыш коренной изменений-шамычым пуртен. Тиде война Германия ден Польша коклаште тӱҥалын да ик могырым Германия да, вес могырым Англия ден Франция коклаште войнашке савырнен. Германия ден Польша коклаште война, польский руководитель-шамычын тичмашын банкротитлалтмыштлан кӧра, вашке пытен. Польшылан, палалтеш, ни английский, ни французский гарантий-шамыч полшен огытыл. Нине гарантий-шамыч могай ылын, чынжым кызыт мартеат пале огыл. (Общий воштылмаш). Германия да англо-французский блок коклаште тӱҥалше война шкенжын первый стадийыштыже гына улеш да эше чот шарлен огыл. Туге гынат, раш, тыгай война Европысо положенийышке, да Европысо положенийышке велэ огыл коренной изменений-шамычым пуртышаш ыле.

Международный обстановкышто лийше тиде важный изменений-шамычлан кӧра эше шукерте огыл мемнан пользоватлыме,—да кудын дек шукыжо привыкатлалтыныт—южо тошто формула-шамыч йӧршеш тоштемыныт да келшыдыме лийыныт. Европышто сложитлалтше у политический положенийым аклымаште грубый йоҥылыш-шамычым ышташ огыл манын, тиде шотышто шкан отчетым пуаш кӱлеш.

Пале, мутлан, пытартыш икмыняр тылзе коклаште „агрессий“, „агрессор“ понятий-шамыч у конкретный содержанийым налыныт, у смыслым налыныт. Тогдаяш йӧсӧ огыл, что ме кызыт нине понятий-шамыч дене, мутлан,—кумыл тылзе ожно лийше смысл дене пользоватлен огына керт. Кызыт, Европын великий державыже-шамыч нерген ойлаш гын, Германия войнам вашкерак пытарымашке да мир дек тыршыше государство положенийыште улеш, а эше теҥгече агрессий ваштарешратоватлыше Англия ден Франция войнам умбакыже ыштышаш верч да мирым заключитлыме ваштареш шогат. Роль-шамыч, ужыда, вашталтыт.

Английский ден французский правительство-шамычын шкенынтын тиде у позицийыштым Польшылан пумо обязательство-шамыч дене оправдатлаш тӧчымышт, мутат уке, йӧршеш несостоятельный улыт. Тошто Польшым восстановитлыме нерген, ынде кажнылан раш, мутат лийын ок керт. Сандене кызытсе войнам ожнысо польский государствым восстановитлыме флаг дене умбакыже ыштен шогымаш бессмысленный улеш. Туге гынат, тидым умылымо ӱмбачат, Англия ден Франция правительство-шамыч войнам ынешт чарне да мирым ынешт восстановитле, нуно Германия ваштареш войнам умбакыже ышташлан у оправданийым кычалыт.

Пытартыш жапыште Английын да Францийын правящий кругшо-шамыч шкеныштым гитлеризм ваштареш калык-шамычын демократический правашт верч кучедалше шотеш ончыкташ тӧчат, тидын годым английский правительство увертарен, что туллан Германия ваштареш войнан цельже, шукат огыл, шагалат огыл, „гитлеризмым пытарымаш“ улеш. Тыге лектеш, войнан английский, а нунын дене пырляк французский сторонникше-шамыч Германия ваштареш, ожнысо религиозный война-шамычым напоминатлыше, ала мо тугай „идеологический война“ гайым увертареныт. Чынак, шке жапыштыже еретик ден иноверец-шамыч ваштареш религиозный война-шамыч модышто ылыч. Нуно, пале, калык массылан пеш нелэ последствийыш, калык-шамычын хозяйственный разоритлалтмашкышт да культурный одичанийыш конденыт. Нине война-шамыч моло весым пуэнжат кертын огытыл. Но нине война-шамыч средневековье жапыште лийыныт. Англия ден Францийын господствующий классше-шамыч мемнам тиде средневековье жапыш, религиозный война-шамыч, суеверий да культурный одичаний жапыш огыт шупш мо? Кеч кузе гынат „идеологический“ флаг дене кызыт эше кугурак масштабан да Европа ден пӱтынь тӱнян калыкше-шамычлан эше кугурак шучкылыкан война тӱҥалалтын. Но тыгай война шканже нимогай оправданийымат ок иметле. Гитлеризм идеологийым, кеч могай моло идеологический система семынак, признатлаш але отрицатлаш лиеш, тиде—политический взглядын пашаже. Но кеч могай еҥат умыла, что идеологийым вий дене пытараш ок лий, тудым война дене пытараш ок лий. Сандене „демократий“ верч кучедалме фальшивый флаг дене леведме „гитлеризмым пытарымаш“ верч война гай войнам ыштен шогаш бессмысленно велэ огыл, но и преступно. Чынжымак, тыгай действий-шамычым — Францийыште коммунистический партий петырымым, французский парламентын коммунистический депутатше-шамыч арестоватлымым але Английыште политический эрык-шамыч пӱчмым, Индийыште лушкыдемдыдыме национальный гнетым да тулеч молымат демократий верч кучедалмаш манаш нигузеат ок лий.

Раш огыл мо, что Европышто кызытсе войнан цельже тушто огыл, мо нерген Францийыште да Английыште слушатель-шамычын кумда кругыштлан официальный выступленийлаште ойлат, вес семынже демократий верч кучедалмаште огыл, а мошто гынат весыште, мо нерген нине господа-шамыч открыто огыт ойло.

Германия ваштареш англо-французский войнан чын причинже тыште огыл, что Англия ден Франция пуйто ожнысо Польшым восстановитлаш клятвым пуэныт, да конечно, тыште огыл, что нуно пуйто шке ӱмбакышт демократий верч кучедалме задачым налыныт. Английысе да Францийысе правящий круг-шамычын, пале, Германия ваштареш войналан утларак чын вес мотив-шамыч улыт. Нине мотив-шамыч иктаж могай идеологий область дек огыл, куатле колониальный держава-шамыч семын, нунын лач материальный интересыштын сферышт деке относитлалтеш.

Британский империй, кудын населенийже 47 миллионыш шуэш, 480 миллион еҥ населенийан колоний-шамыч дене владетла. Францийын колониальный империйже, кудын населенийже 42 миллион деч шуко огыл, французский колонийлаште 70 миллион жительым охватыватла. Шӱдӧ миллион дене еҥ-шамычым эксплоатироватлаш йӧным пушо, нине колоний-шамыч дене владетлымаш, Англия ден Францийын мировой господствышын основыжо улеш. Нине колониальный владенийлан германский притязаний-шамыч ончылно лӱдмаш—теве кушто Англия ден Францийын Германия ваштареш ыштыме кызытсе войнаштын подоплекыжо, кудо версальский договорын развалжылан лийын пытартыш жапыште чот виянгын. Мировой господствым йомдарымаш деч лӱдмаш Англия ден Францийын правящий круг-шамычлан Германия ваштареш войнам ылыжтыме политикым диктоватлат.

Тыге, кӧ пашан чын положенийжым ужнеже гын, кӧ факт-шамыч ӱмбак шинчажым огеш петыре гын, тиде войнан империалистический характерже кажнылан койын шога.

Чыла тыжеч коеш: мировой господствылан верч ышталтше тиде война кӧлан кӱлеш. Конечно, пашазе класслан огыл. Тыгай война пашазе класслан вӱран жертва да нужналык деч молым нимомат ок сӧрӧ.

Тылеч вара шке судитлыза: пытартыш периодышто „агрессия“, „агрессор“ понятий-шамычын содержанийышт вашталтын але вашталтын огыл! Ужаш йӧсӧ огыл, тиде мут-шамычым тошто смысл дене,—але вес семын манаш гын, Советский Союз ден Германия коклаште политический отношений шотышто пытартыш решительный поворот лийме да Европышто кугу империалистический война тӱҥалме мартесе гай употреблятлымаш,—вуйышто путаницым гына ыштен кертеш да неизбежно йоҥылыш вывод-шамычыш намиаш тӱҥалеш. Тиде ынже лий манын, ме, у международный обстановкылан йӧрдымӧ, тошто понятий-шамыч дек критический огыл отношенийым д о п у с к а т л ы ш а ш онал.

Пытартыш периодышто международный обстановка тыге сложитлалтын.

Советский Союзын шкенжын внешний положенийыштыже лийше изменений-шамыч дек кусена. Тыште изменений-шамыч изи огыл лийыныт, но, главный нерген ойлаш гын, то тидым признатлыде огеш лий: шкенан мирный внешний политикынам последовательно проводитлен шогымылан кӧра, ме шкенан позицийна-шамычым да Советский Союзын международный весшым ятыр виянгден кертын улына **(кужу жап сово кырымаш)**.

Германия ден мемнан отношений-шамыч, кузе мый ынде ойленам, тӱҥ гычак саемыныт. Тыште паша дружественный отношений-шамычым пеҥгыдемдыме, практический сотрудничествым да Германийым тудын мирым ышташ тыршымаштыже политический поддерживатлен шогымашым виянгдыме линий дене развиватлалт шоген. Советский Союз ден Германия коклаште нападатлаш огыл нерген договорым заключитлымаш Германийын войнаште участвоватлыме случайыште мемнам нейтралитетлан обязыватлен. Ме тиде линийым последовательно проводитлен шоген улына, ожнысо Польшын территорийышкыже, 17 сентябрьыште тӱҥалын,

(*Умбакыже 2 страницыште*).

ПЕРВЫЙ СОЗЫВ СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ВИЗЫМШЕ ВНЕОЧЕРЕДНОЙ СЕССИЙЖЕ

СОВЕТСКИИ СОЮЗЫН ВНЕШНИИ ПОЛИТЫКЫЖЕ НЕРГЕН

Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель да Иностранный Паша Калык Комиссар В. М. МОЛОТОВ йолташын СССР Верховный Советын заседанийыштыже 1939 ий 31 октябрьыште ыштыме докладше

(УМБАКЫЖЕ)

мемнан войска-шамычын пурымышт тидлан нимынярат огеш противоречитле. Тидым ушештарымат сита, что тунамак, 17 сентябрьыште, советский правительство чыла государство-шамычлан, кудын дене тудо дипломатический отношенийым иметла, СССР нунын дене отношенийыште ончыкыжат нейтралитет политикым проводитлаш тӱгалеш манын, заявитлыман специальный нотым колтыльн. Пале, Польшын территорийышкыже мемнан войска-шамыч, польский государствын сӱмырлымыжӧ да фактический существоватлымыжын чарнымекыже гына, пуреныт. Ме тыгай факт-шамыч деч, мутат уке, нейтральный кодын кертын огынал, вет нине событий-шамыч лийме дене мемнан ончылан мемнан государствын безопасностьшо шотышто пӱсӧ вопрос-шамыч шогалыныт. Тыгак советский правительство Западный Украинысе да Западный Белоруссийысе братский населенийлан, кудо шаланыше Польшышто судьбан произволышкыжо кудалталтын ыле, лийше исключительный положенийым шотыш налде кертын огыл.

Тиддеч вара лийше событий-шамыч, у советско - германский отношений-шамыч взаимный интерес-шамычын прочный базешыже ышталтыныт манын, тӱрыс подтвердитленыт. Йошкар Армий часть-шамычын ожнысо польский государствын территорийышкыже пурымышт деч вара СССР ден Германийын государственный интересыштым разграничитлыме серьезный вопрос-шамыч лектыныт ыле. Нине вопрос шамыч ваш келшыме почеш вашке гына регулироватлалтыныт ыле. СССР ден Германия коклаште дружба да граница нерген сентябрь мучаште заключитлыме германо-советский договор германский государство дене мемнан отношенийнам пенгыдемден.

Германийын моло западно - европейский буржуазный государство-шамыч дене пытартыш кок лу ий коклаште отношенийже-шамыч эн первояк, Америкын Соединенный Штатше-шамычын активный участвоватлымышт дене Англия ден Францийын творитлыме версальский договорын шынчыржым Германийын шалаташ тыршымыж дене определитлалтыныт. Тиде, пытартыш счетышто, Европышто кызытсе войнашке конден.

Советский Союзын Германия дене отношенийже-шамыч война деч варасе версальский системым увековечитлыме интерес-шамыч дене нимат общийым иметлыдыме, вес основеш ышталтыныт. Виян Германия Европышто прочный мирын кӱлеш условийже лийын шога манме мненийым ме керек кунамат кучен шоген улына. Германийым „просто строй гыч лукташ" да счет гыч кудалташ лиеш манын, шонаш воштылтыш лиеш ыле. Тиде глупый да опасный мечтам кучен шогышо держава-шамыч Версальын печальный опытшым шотыш огыт нал, Германийын кушшо куатше шотышто шкаланышт отчетым огыт пу да 1914 ийсе обстановка деч вож гычак ойыртемалт шогышо тенийсе международный обстановкышто Версальым повторитлаш тӧчымаш нунылан крах дене пытен кертеш манмым, огыт умыло.

Ме Германия дене отношенийым саемдаш неуклонно тыршен шоген улына да Германийыштат тыгай тыршымашым чыла мера дене саламлен улына. Ынде германский государство дене мемнан отношений-шамыч дружественный отношений базеш, Германийын мирым ышташ тыршымашыжым поддерживатлаш ямде улмашеш, да тидын дене пырля, кок государствыланат пайда лийже манын, советско-германский хозяйственный отношений-шамычым развиватлаш чыла мера денат полшен шогаш желатлымашеш ышталтыныт. Специально палемдаш кӱлеш, что советско-германский отношенийыште политический областьыште лийше изменений-шамыч советско-германский хозяйственный отношенийым развиватлаш благоприятный предпосылка-шамычым ыштеныт. Москваште германский делегацийын пытартыш хозяйственный переговоржо-шамыч да кызыт Германийыште каен шогышо советский хозяйственный делегацийын переговоржо-шамыч Советский Союз ден Германия коклаште товарооборотым развиватлаш кумда базым ямдылат.

Ынде мемнан войска-шамычын ожнысо польский государствын территорийышкыже пурымышт дене непосредственно кылдалт шогышо событий-шамычеш шогалаш разрешитлыза. Нине событий-шамычын кузе каен шогымыштым описыватлен ончыкташ мыланем кӱлешыже уке. Чыла тиде нерген мемнан печатьыште подробно ойлалтын да те, депутат йолташ-шамыч, фактический могыр гыч сай паледа. Эн существенный нерген гына каласем.

Доказыватлышаш уке, что польский государствын йӧршеш шаланен шумо моментыштыже мемнан правительство **Западный Украина** ден **Западный Белоруссийын** территорийыштыже илыше иза-шольо—украинец да иза-шольо—белорусс-шамычлан полыш кидым шуяш обязан ыле. Тудо тыгак и ыштен **(рӱжге, кужу жап сово кырымаш. Депутат-шамыч кынел шогалыт да овацийым ыштат)**. Йошкар Армий нине районлашке, украинский ден белорусский населенийын всеобщий сочувствийже дене пурен, нуно панский гнет деч, польский помещик ден капиталист-шамычын гнетышт деч шкеныштын утарышышт семын мемнан войска-шамычым вашлийыныт.

Нине районлаште Йошкар Армийын боевой ончык каен шогымыжо годым мемнан воинский часть-шамычын польский часть-шамыч дене верын-верын серьезный стычкышт лиеден, а, тыгеже, жертват лийын. Тиде жертвын могай лиймыже теве тыжеч коеш. Белорусский фронтышто Йошкар Армийын частьлаштыже, начальствующий ден рядовой составым шотлен, мемнан —246 колен да 503 сусырген, а чылаже—749. Украинский фронтышто начальствующий да рядовой состав гыч мемнан—491 колен да 1359 сусырген, а чылаже—1850. Тыгеже, Западный Белоруссия ден Западный Украинын территорийыштышт Йошкар Армийын лийше жертвыжын общий количествыже тынар составлятла: колен—737, сусырген—1862, але чумыржо—2599 ен. Польшышто мемнан боевой трофей-шамычым налаш гын, то нуно 900 утла орудийым, 10 тӱжем утла пулеметым, 300 тӱжем утла винтовкым, 150 миллион утла винтовочный патроным, 1 миллион наре артиллерийский снарядым, 300 марте самолетым да тулеч молымат составлятлат.

СССР дек вончышо территорий шке кугытшо дене кугу европейский государствын территорийже наре улеш. Тыге, Западный Белоруссийын территорийже 4 миллион 800 тӱжем ен населениян 108 тӱжем квадратный километрыш шуэш. Западный Украинын территорийже 8 миллион ен населениян 88 тӱжем квадратный километрым составлятла. Тыге, мемнан дек вончышо Западный Украинын территорийже Западный Белоруссийын территорийже дене пырля 196 тӱжем квадратный километрым составлятла, а тудын населенийже—13 миллион ен наре, тужеч украинец—7 миллион утла, белорусс—3 миллион утла, поляк—1 миллион утла, еврей—1 миллион утла.

Нине событий-шамычын политический значенийыштым аклашат йӧсӧ. Западный Украина гыч да Западный Белоруссия гыч чыла увертарымаш-шамыч тидын нерген ончыктат: населений панский гнет деч шкенжын утаралтмыжым возен ончыкташ лийдыме куанымаш дене вашлийын да советский властьын у, кугу сеҥымашыжым шокшын саламлен **(кужу жап сово кырымаш)**. Пытартыш кечылаште эртыше Западный Украина ден Западный Белоруссийын Народный Собранийышкышт сайлымаш, кудо тыште первый гана голосым тайно пуэн, всеобщий, вик да тӧр избирательный права основеш организоватлыме ыле, ончыктыш, что шагал гын, нине область-шамычын населенийышт гыч лу ужаш гыч индеш ужашыже Советский Союз дек ушнашлан шукертак ямдылыме лийыныт. Львовышто да Белостокышто Народный Собраний-шамычын мланна чылалан пале решенийже-шамыч чыла политический вопрос-шамыч шотышто калык избранник-шамычын тичмаш единодушийыштым ончыктат.

Прибалтийский эл-шамыч дене мемнан отношенийна-шамыч дек куснена. Пале, тыштат существенный изменений-шамыч лийныт.

Советский Союзын **Эстония, Латвия да Литва** дене отношенийже основышто 1920 ийыште заключитлыме соответствующий мирный договор-шамыч кият. Нине договор-шамыч почеш Эстония, Латвия ден Литва самостоятельный государственный существованийым налыныт, тидын годым эртыше пӱтынь периодышто Советский Союз нине, угыч ышталтше, изи государство-шамыч шотышто вашталтде дружественный политикым проводитлен. Изи калык-шамычым зверски угнетатлыше, нунылан самостоятельный национальный государственный развитийлан нимогай йӧным пудымо да нунын дене шагал огыл йӧсӧ шарнымашым кодышо кугыжан Российын политикыже деч советский власть политикын коренной ойыртышыжо тыште шке выраженийжым муын. Признатлаш кӱлеш, советско-эстонский, советско-латвийский да советско-литовский отношенийын развиватлалтме эртыше кок лу ийын опытшо СССР-ын Прибалтийский пошкудо-шамыч дене политический да моло отношенийже-шамычым умбакыже пеҥгыдемдашлан благоприятный предпосылкым ыштен. Тидым Эстонийын, Латвийын да Литван представительже дене пытартыш дипломатический переговор-шамычат, нине переговор-шамыч результатеш Москваш подписатлыме договор-шамычат ончыктышт.

Те шинчеда, что Советский Союз Этнония, Латвия да Литва дене ваш полшымаш пакт-шамычым заключитлен, нуно пеш кугу политический значенийым иметлат. Нине пакт-шамычын принципиальный основыжо ик гае. Нуно ик могырым Советский Союз да вес могырым Эстония, Латвия, Литва коклаште ваш полшымашеш основатлалтыныт, тышке нунын кокла гыч иктажын ӱмбак нападений лийме годым ваш-ваш военный полыш пумашат пура. СССР дек, утларакше Балтийский теҥыз могырым, шке шотан подступ лийын шогышо нине эл-шамычын особый географический положенийыштлан кӧра, нине пакт-шамыч Советский Союзлан Эстония ден Латвийын определенный пунктлаштышт военно-морской базым да аэродром-шамычым иметлаш йӧным пуат, а Литва шотышто литовский границым Советский Союз ден пырля аралымым устанавливатлат. Эстония, Латвия да Литва территорийыште тиде советский военно-морской база ден аэродром-шамычым ыштымаш да нине база ден аэродром-шамычым аралашлан икмыняр количество красноармейский часть-шамычын пуртымаш Советский Союзлан веле огыл, но прибалтийский государство-шамычлан шканыштат оборонын ӱшан опорыжым обеспечиватлат да тидын дене, мир аралыме пашалан служитлат, кудылан мемнан калык-шамыч заинтересованный улыт.

Эстония, Латвия да Литва дене пытартыш жапыште лийше дипломатический переговор-шамыч ончыктышт, что мемнан коклаште ситышын доверий да нине военно-оборонительный мера - шамычым Советский Союзын, тугак нине государство-шамычынат интересыштлан илышыш пуртымаш кӱлешлыкшым ситышын умылымаш уло. Переговорлаште нунын участнике - шамычын мир аралаш да мирный пашам ыштен илыше мемнан калык-шамычлан безопасностьым обеспечитлаш тыршымашышт тичмашынак ончыкталтын. Чыла тиде переговор-шамычын успешно пытымыштым да важный исторический значенийым иметлыше ваш полшымаш пакт-шамычым заключитлымым обеспечитлен.

Вашполшымаш нерген ончыктымо пакт-шамычын особый характерже Эстонийын, Латвийын да Литван пашашкышт Советский Союзын иктаж могай коклаш пурымашым нимынярат ок означатле, кузе тидым южо заграничный печать орган-шамыч сӱретлаш тӧчат. Мӧҥгешла, чыла нине вашполшымаш пакт-шамыч нуным подписатлыше государство-шамычын суверенитетшым тӱкаш лийдыме улмым да вес государствын пашашкыже коклаш пурыдымаш принципым пеҥгыдын оговариватлат. Нине пакт-шамыч вес могырын государственный, социальный да экономический структуржым ваш-ваш пагалымаш гыч лектыт да мемнан калык-шамыч коклаште мирный добрососедский сотрудничествын основыжым пеҥгыдемдышаш улыт. Ме заключитлыме пакт - шамычым тичмаш взаимность условиеш честно да пунктуально илышыш пуртышаш верч шогена да ойлена, что прибалтийский эл шамыч советизаций нерген ойлыштмаш мемнан общий тушманна-шамычлан да тӱрлӧ антисоветский провокатор-шамычлан гына пайдале.

Эстония, Латвия да Литва дене политический отношенийым саемдыме основеш Советский Союз нине государство-шамычын хозяйственный нуждаштышт кумдан

(Умбакыже 3-шо страницыште).

„(Рвезе Коммунист" 2-шо стр.).

СОВЕТСКИИ СОЮЗЫН ВНЕШНИИ ПОЛИТИКЫЖЕ НЕРГЕН

Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель да Иностранный Паша Калык Комиссар В. М. МОЛОТОВ йолташын СССР Верховный Советын заседанийыштыже 1939 ий 31 октябрьыште ыштыме докладше

(УМБАКЫЖЕ)

полшымашке каен, соответствующий торговый соглашений-шамычым заключитлен. Нине хозяйственный соглашений-шамычлан кӧра прибалтийский эл-шамыч дене товарооборот икмыняр гана кугемеш да умбакыже кушкашлан благоприятный перспективым иметла. Чыла европейский эл-шамычын, тиде шотышто нейтральный государство-шамычынат торговлыышт пеш кугу йӧсылыкым переживатлыме условийыште СССР-ын Эстония дене, Латвия дене да Литва дене ыштыме нине экономический соглашенийже-шамыч нунылан пеш кугу положительный значенийым иметлат.

Тыге, СССР, Эстония, Латвия да Литва коклаште лийше лишеммаш мемнан прибалтийский пошкудо-шамычын ял озанлыкыштым, промышленностьым, транспортым да вообще калык благосостояньыйым утларак писын нӧлталаш полшаш тӱналеш.

Изи эл-шамыч шотышто советский политикын принципше-шамыч Литовский республикылан Вильно олам да Виленский областьым пумо нерген договорым примерешыже поснак кугу вий дене ончыктен пуалтыныт. Тидын годым кок миллионат пелэ еҥ населенийан Литовский государствошке территорийжым ятырак кумдаҥда, шке населенийжым 550 тӱжем еҥлан шукемда да Вильно олам налеш, кудын жительже кызытсе литовский столицын населенийжым кок гана наре эрта. Советский Союз Вильно олам Литовский республикылан пумашке тидлан огыл каен, что тушто литовский калык утларак уло, уке, Вильношто шукыракшым нелитовский населений составлятла. Но советский правительство тидым шотыш налын, что Вильно ола, кудым Польша Литва деч ӧкымеш шупшын налын ыле, Литвалан принадлежатлалтшаш, тиде тугай ола, кудын дене ик могырым литовский государствын исторический эртышыже, а вес могырым—литовский калыкын национальный чаяннийже-шамыч кылдалтыныт. Заграничный печатьыште ончыкталтын ыле, что мировой историйыште тыгай случай эше лийын огыл, кунам кугу государство шкенжын воляже дене изи государствылан тыгай кугу олам пуэн. Тыгеже советский государствын тиде актше тудын поро воляжым эше утларак ончыктен пуа.

Финляндия дене мемнан отношенийна-шамыч посна положенийыште улыт. Тиде тӱҥ шотышто тидын дене умылтаралтеш, что Финляндийыште кумышо держава могырым тӱрлӧ внешний влияний-шамыч утларак палемдалтыт. Туге гынат, беспристрастный еҥ-шамыч признатлышаш улыт, что Финляндия ден переговорышто Советский Союзын, утларакше Ленинградын, безопасностьшым обеспечитлыме тудо вопрос-шамычак шогат, кудо Эстония дене переговорышто шогеныт. Каласаш лиеш, что южо шотышто безопасность вопрос-шамыч тышке Советский Союзлан даже пӱсырак шогат, вет Москва деч вара советский государствын главный олаже—Ленинград Финляндия граница деч улыжат 32 километр тораште гына улеш. Тиде лиеш, что Ленинград вес государствын границыже деч кызытсе дальнебойный орудий-шамыч гыч артиллерийский лӱймашлан кӱлшӧ дечат шагалрак расстоянийыште улеш. Вес могырым, Ленинград дек теҥгыз подступ-шамыч тугак ятыр шотышто Советский Союз отношенийыште Финляндийын враждебный але дружественный позицийым налын шогымыжо деч зависитлат, кудылан Финский залив побережьын пӱтынь северный ужашыже да Финский заливын центральный ужашыже мучко чыла остров-шамыч принадлежатлат.

Тыгай положенийым, тугак Европышто лийше обстановка шотыш налын, Финляндия могырым кӱлеш умлымашым проявитлыме лиеш манын, шотлаш лиеш.

Чыла нине ийлаште Финляндия дене Советский Союзын отношенийже-шамыч кушан основатлалтыныт? Пале, нине отношений-шамычын основыштлан мемнан моло балтийский пошкудо-шамыч дене мемнан договор-шамыч тип дене 1920 ийсе мирный договор улеш. Советский Союз шкенжын эрыкан волеиз'явленийже дене Финляндийын самостоятельный да независимый существованийжым обеспечитлен. Сомнений лийын ок керт, что национальность-шамычын свободный развитийышт принципым признаватлыше советский правительство гына тиде ошкылым келшен кертын. Каласаш кӱлеш, Российыште, советский деч моло нимогай правительстват Ленинградын капкаже воктенак независимый Финляндийын существоватлымыжым допускатлен ок керт. Тидын нерген Керенскийын—Церетелин „демократический" правительствыже дене опыт пеш сайын ойла, уже князь Львовын—Милюковын правительствыже нерген да, тулечат утларак царский правительство нерген ойлымаш огыл. Сомнений уке, тиде важный обстоятельство советско-финский отношенийым саемдашлан сай предпосылка лиеш ыле, тиде отношенийыште, кузе койын шога, Финляндия Советский Союз деч шагал огыл заинтересованный улеш.

Советско-финский переговор-шамыч шукерте огыл, мемнан инициатива дене тӱҥалыныт. Нине переговор шамычын предметше мо улеш. Умылаш йӧсӧ огыл, современный международный обстановкышто, кунам Европын центрыштыже пеш кугу государство-шамыч коклаште война, чыла европейский государство-шамычлан кугу неожиданность ден лӱдыкшӧ лекшашлык война каен шога,—Советский Союз шке безопасностьшым пеҥгыдемдашлан серьезный мера-шамычым приниматлаш правам иметла велэ огыл, но обязан улеш. Тидын годым, естественно, советский правительство Ленинград дек теҥгыз гыч пурымо корно улшо Финский залив шотышто, тугак Ленинград деч иктаж 30 километрыште улшо сухопутный граница шотышто поснак тыршымашым проявлятла. Мый ушештарем, Ленинградын населенийже кум миллионат пелыш шуын, тиде кум миллионат 650 тӱжем жительлан шотлышо пӱтынь Финляндийын населенийже дене почти тӧр улеш. **(Залыште веселый оживлений).**

Финляндия дене переговорышто Советский Союзын предложенийже-шамыч нерген заграничный прессын шарыме небылица нерген шогалаш оснований едва-ли уло. Иктышт, СССР шканже Випури (Выборг) олам да Ладожский ерын северный ужашыжым „требоватла" манын, утверждатлат. Шкенан деч каласена: тиде—ялтак шонен лукмаш да шояк. Весышт, СССР Аландский остров-шамычым шканже передаватлаш „требоватла" манын, утверждатлат. Тиде—тугаяк шонен лукмаш да шояк. Эше Швеция ден Норвегия шотышто Советский Союзын пуйто существоватлыше аламогай претензий нерген болтатлат. Тиде беспардонный шойыштмаш опровержениым просто ок заслуживатле. **(Чыланат воштылыт).** Чынжым гын, Финляндия дене переговорышто мемнан предложенийна - шамыч максимально скромный ылыч да тудо минимум дене ограничиватлалтын, кудын деч посна СССР-ын безопасностьшым обеспечитлаш да Финляндия дене дружественный отношенийым ышташ ок лий.

Ме советско-финский вашполшымаш пактым, примерно, моло прибалтийский государство шамыч дене мемнан вашполшымаш пакт-шамыч тип дене заключитлаш предложений-шамыч дене Финляндийын представительже-шамыч дене переговорым тӱҥална, тидлан финляндский правительство г. Паасикиви ден г. Таннерым Москвашке командироватлыш. Туге гынат, финляндский правительство, тыгай пактым ыштымаш мемнан заниматлыме абсолютный нейтралитет политикылан противоречитла ыле манын, млання каласыш, сандене ме мемнан предложенийлан настаиватлаш ыжна тӱгал. Ме тунам конкретный вопрослашке куснаш предложитлышна, тиде вопрослаште ме СССР-ын безопасностьшым да, утларакшым, кузе теҥгыз могырым—Финский заливыште тугак, Ленинград дек пограничный линийын пешак лишне улмыжлан лийын, суша могырымат Ленинградын безопасностьшым обеспечитлыме шотышто заинтересованный улына. Ме Карельский перешейкысе советско-финский границым Ленинград деч икмыняр лу километрлан северышкыла шӱкалшаш нерген кутырен келшаш предложитлышна. Тидын олмеш ме Советский Карелийысе территорийын ужашыжым Финляндийлан передаватлаш предложитлышна, территорийын тиде ужашыже Советский Союзлан Финляндийын пушаш территорийже деч кок гана кугырак. Ме тугак финский заливыш пурымо районышто шкенжын территорийжын изирак участокшым Финляндия млання определенный сроклан арендыш сдаватлыже, ме тушто военно-морской базым организоватлен кертына ыле манын, кутырен келшаш предложитлышна. Финский заливыш, южный пурымаште, а именно Балтийский портышто советский военно-морской база улмо годым, кузе тидым советско-эстонский вашполшымаш пакт дене обусловливатлыме, финский заливыш северный пурымаште вес государство-шамыч могырым враждебный покушений ваштареш финский заливын безопасностьшым пӱтынек обеспечитлен кертеш ыле. Ме тидлан огына сомневатле, что тыгай базым ыштымаш Советский Союзын велэ огыл интересшылан, но Финляндийын шке безопасностьшылан келша. Мемнан моло предложений-шамыч да, ойыртемынак, Финский заливысе южо остров-шамычым территорийыштым, тугак Рыбачий ден Средний полуостров-шамычын ужашыштым размерже дене Советский Карелийысе кок пачаш кугырак территорийлан вашталтымаш нерген мемнан предложений-шамыч, очыний, финляндский правительствын возраженийжым огыт вашлий. Южо мемнан предложений-шамыч шотышто разногласийым эше пытарыме огыл, а тиде шотышто Финляндийын шке уступкыжо, примерлан Карельский перешейкыште территорийым ужашын уступитлымаш явно цельышке ок шу.

Ме, умбакыже, Финляндийлан вашеш ятыр у ошкылым ыштына. Ме каласышна: мемнан основной предложенийна-шамыч приниматлыме лийыт гын, Аландский остров-шамычым вооружатлымаш ваштареш шкенан возраженийнам мӧҥгеш налаш ме ямде улына, тиде вооруженийлан финляндский правительство уже шукертак настаиватла. Ме тидым гына посна каласышна: Аландский остров-шамычым вооружатлымаш ваштареш шкенан возраженийнам тугай условийыште мӧҥгеш налаш, что ончыктымо вооружений Финляндийын шкенжын национальный вийже дене эртаралтеш да тиде вооруженийлаште кумышо эл-шамыч нимогай участийымат огыт приниматле, поскольку СССР-ат тушто ок участвоватле. Ме тугак Карельский перешейкысе шкенжын советско финский границыштыже укрепленный район-шамычым разоружатлаш Финляндийлан предложитлышна, тиде Финляндийын интересыжлан пӱтынек келшышаш. Ме, умбакыже, нападатлаш огыл нерген советско-финский пактым ешартыш взаимный гарантий дене виянгдаш желанийым каласышна. Пытартышлан, политический советско-финский отношенийым чоткыдемдымаш, сомнений уке, мемнан эл-шамыч коклаште хозяйственный отношенийым писын нӧлталашлан пеш сай бэза лиеш ыле.

Тыге, Финляндийын посвак заинтересованный улмо вопрослаште, ме тудлан полшаш ямде улына.

Тиде чылаж дечат вара, ышташ шонымо соглашенийым кӱрлашлан Финляндий могырым йӧным кычалаш тӱҥалыт манын огына шоно. Тиде дружественный советско-финский отношений политикылан келшышаш лиеш ыле да, конечно, Финляндийлан серьезный эҥгекым ышта ыле.

Ме ӱшанена, что советско-финский дружественный отношенийшамычын значенийыштым руководящий финляндский круг-шамыч правильно умылат да финляндский деятель-шамыч кеч кӧ могыр гычат иктаж-могай антисоветский давлений ден подстрекательствылан ваштареш лийыт.

Туге гынат, мый увертарышаш улам, что даже Америкын Соединенный Штатше-шамычын президентше тиде вопросыш коклаш пураш келшышылан шотлен, тидыжым американский нейтралитетын политикыже дене келыштарашат нелэ. Верховный Совет Президиум председатель Калинин йолташ лӱмеш 12 октябрьысе шке посланийыштыже г. Рузвельт СССР ден Финляндия коклаште дружелюбный ден мирный отношений-шамычым аралымылан да развиватлымылан ӱшанымыжым выразитлен. Шонаш лиеш, что США деч эрык ден независимостьым шукерт-сек требоватлыше да нуным налын кертдыме Филлипин да Куба дене Америкын Соединенный Штатше-шамычын пашаже, Советский Союз да Советский Союз деч эрык ден государственный независимостьым шукертак налше Финляндий коклаште паша деч сайырак шотышто шога.

Г. Рузвельтын посланийжылан Калинин йолташ тыге вашмутым пуэн:

„Тланет, господин президент, шарныкташ келшышылан шотлем,

(Мучашыже 4-ше страницыште).

(„Рвезе Коммунист" 3-шо стр.)

ПЕРВЫЙ СОЗЫВ СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ВИЗЫМШЕ ВНЕОЧЕРЕДНОЙ СЕССИИЖЕ

СОВЕТСКИИ СОЮЗЫН ВНЕШНИИ ПОЛИТИКЫЖЕ НЕРГЕН

Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель да Иностранный Паша Калык Комиссар В. М. МОЛОТОВ йолташын СССР Верховный Советын заседанийыштыже 1939 ий 31 октябрьыште ыштыме докладше

(МУЧАШ)

что Финляндский республикын государственный независимостьшо 1917 ий 31 декабрьыште советский правительствын шке воляже дене признатлалтын, да Финляндийын суверенитетше тудлан РСФСР ден Финляндия коклаште 1920 ий 14 октябрьыште ыштыме мирный договор дене обеспечитлалтын. Советский правительствын ончыктымо актше-шамыч дене Советский Союз ден Финляндия коклаште взаимоотношений - шамычын тӱҥ принципше-шамыч определитлыме ылыч. Нине принцип-шамыч дене келшышынак советский правительство ден Финляндийын правительствыже коклаште кызытсе переговор-шамычат ыштылтат. Очыни, европейский мирыште заинтересованный огыл улшо круг-шамычын шарен шогымо тенденциозный версийышт улмо ӱмбачат, ончыктымо переговор-шамычын единственный цельже Советский Союз ден Финляндия коклаште взаимоотношенийым пеҥгыдемдымаш да Советский Союз ден Финляндийын безопасностьыштым обеспечитлымаш пашаште кок элынат дружественный сотрудничествыштым пеҥгыдемдымаш лийын шога".

СССР Верховный Совет Президиум председательын тыгай раш вашмутшо деч вара йӧршешак раш лийман, что поро воля улмо годым финляндский правительство мемнан минимальный предложенийна-шамыч дене келша, вет вуныштт Финляндийын национальный ден государственный интересше-шамычлан огыт противоречитле велэ огыл, но тудын внешний безопасностьшым пеҥгыдемден шогат да мемнан эл-шамыч коклаште политический ден озанлык отношений-шамычым умбакыже кумдан развиватлымашлан кумда базым ыштен шогат.

Турций дене переговор-шамыч нерген икмыняр мут.

Нине переговор-шамыч нерген граница вес велне чыла тӱрлӧ лийын кертдымымат возат. Иктышт СССР пуйто Ардаган ден Карс район-шамычым передаватлаш требоватлен манын утверждатлат. Шкенан деч каласена, что тиде—мучкак шонен лукмо да шоя. Весышт, СССР пуйто Монтраште заключитлыме международный конвенцийым вашталташ да пролив-шамыч вопрослаште СССР-лан преимущественный права-шамычым требоватлен манын утверждатлат. Тидат—шонен лукмо да шоя. Чынжым Шем теҥыз ден пролив район-шамыч дене ограничитлыме кок могыран ваш-полыш пактым ыштыме нерген ойлалтын. СССР шотлен, что тыгай пактым ыштымаш тудым Германия дене вооруженный конфликтыш шупшыл кертше действий-шамычым ышташ тудым тарватен ок керт, тиде первыйже, да СССР гарантийым иметлышаш, что войнан угрозыжлан кӧра Турция черноморский огыл держава-шамычын боевой кораблыштым Шем теҥыз гоч Босфорыш ок колто, тиде—кокымшыжо. Турция СССР-ын тиде кок оговоркыжымат коранген да тидын дене пактым заключитлен лийдымым ыштен.

Советско - турецкий переговор-шамыч пактым заключитлымашке намиен огытыл, но нуно мемнам интересоватлыше ятыр политический вопрос-шамычым умылен налашна, але по крайней мере, мо-гай шотышто улмыштым палашна полшеныт. Кызытсе международный обстановкышто тугай государство-шамычын чын тӱсышт ден политикыштым пален шогаш поснак важный улеш, кудын дене отношений-шамыч серьезный значенийым иметлат. Московский переговор-шамыч результатыштат, тугак пытартыш переговор-шамыч результатыште, тугак турецкий правительствын пытартыш внешне-политический актше-шамыч результатыште Турцийын политикыштыже млання кызыт шукыжо утларак раш лийын.

Пале, Турцийын правительствыже шкенжын судьбажым войнаште участвоватлыше европейский держава-шамычын определенный группировкышт дене кылдаш сайраклан шотлен. Тудо Германия ваштареш уже кок тылзе годым войнам ыштен шогышо Англия да Франция дене вашполыш пактым заключитлен. Тидын дене Турция нейтралитетын эскерымашан политикыжым йӧршешак кудалтен да шарлен шогышо европейский войнан орбитышкыже пурен. Англиыштат, тугак Францийыштат тидын дене пытырак довольный улыт, вет вуныштт шукырак нейтральный эл-шамычым шке война сферышкышт шупшылнешт. Турция тидын нерген чаманаш тӱҥалеш мо—мужедаш огына тӱҥал. **(Залыште оживлений).** Млання мемнан пошкудын внешний политикыштыже нине у момент-шамычым палемдаш да событий-шамычын развиватлалтмыштым чот эскерен шогашна гына логалеш.

Турция икмыняр шотышто шкалавже кидым кылден да ик воеватлыше эллан шкаланже рискованный улшо полшымашке каен гын, очыни, турецкий правительство тидын дене шке ӱмбаке налме ответственностьшым сознаватла. Но тиде тудо внешний политика огыл, кудым Советский Союз шуктен шога да кудылан кӧра Советский Союз уже шагал огыл внешне - политический успех-шамычым обеспечитлен. Советский Союз ончыкыжымат шкаланже шке кидшым рудыманым кодаш, шкенжын нейтралитет политикыжым последовательно илышыш пуртен шогаш да войнам ылыжтымашлан содейстоватлаш огыл велэ огыл, а мирым восстановитлымашлан улшо стремлений-шамычым пеҥгыдемдымашлан полшаш предпочитатла. Ме ӱшанена, что СССР-ын чарныдеак илышыш пуртен шогымо мир политикыже умбакыжымат сай перспективым иметла. Тиде политикым ме Шем теҥыз районыштат ӱшанен илышыш пурташ тӱҥалына, Советский Союзын да тудлан дружественный лийын шогышо государство-шамычын интересышт требоватлыме почешак тудым кӱлеш семын илышыш пуртымашым тичмашын обеспечитлена. **(Сово кырымаш).**

Ынде **Япония** дене отношений-шамыч нерген.

Пытартыш жапыште советско японский отношенийыште пале саеммаш улеш. Тиде саеммаш шукерте огыл лийше московский соглашений деч вара палемдалтын, кудын результатыште Монголо-Манчжурский границыште известный конфликтым ликвидироватлыме ыле.

Ятыр тылзе годым, рашрак ойлаш гын, май, июнь, июль, август да сентябрь пел тылзе марте жапыште, монголо-манчжурский граница дек ушнен шогышо Номанханский районышто японо-манчжурский ден советско-монгольский войска-шамычын участвоватлымышт дене военный действийшамыч лийыныт. Тиде периодысо боевой действийлаште авиаций ден нелэ артиллерийге оружийын чыла родшат участвоватленыт, а южгунам кредалмаш путырак вӱр йоктарыме характеран лийын. Нигӧлан кӱлдымӧ конфликт мемнан могырышто изи огыл жертва-шамычым ыштен, но нине жертва-шамыч японо-манчжурский могырышто икмыняр пачаш кугурак ылыч. Пытартышлан Япония конфликтым пытараш мемнан дек предложений дене обратитлалтын да ме японский правительство дене охотан келшышна.

Пале, Японийын Монгольский Народный Республика территорийын ужашыжым присвоитлаш да тидын дене Монголо-Манчжурский границым шке пайдалан ӧкымеш вашталташ тыршыме дене конфликт лектын ыле. Тыгай одностороний метод решительный отпорым вашлийшаш ыле да, кунам паша Советский Союзым але тудын союзникше-шамычын касатла, шке пӱтынь несостоятельностьшым эше ик гана ончыктен. Шукерте огыл Польшын злополучный примерыштыже Европысо южо великий держава-шамычын подписатлыме ваш полшымаш нерген пакт-шамычын южгунам кузе шулдын шогымышт демонстрироватлыме ыле гын **(воштылмаш)**, то Монголо-Манчжурский границыште йӧршеш весым демонстрировэтлыме ыле. Тыште, йымалныже Советский Союзын подписыже шогыман ваш полшымаш нерген пакт-шамычын значенийыштым демонстрироватлыме ыле. **(Рӱжге, кужу жап чарныдымо сово кырымаш).**

Ончыктымо конфликтым налаш гын, то 15 сентябрьыште Москваште заключитлыме советско-японский соглашенийлан лийын, тудо ликвидироватлыме ыле да монголо-манчжурский границыште мирым тӱрыс восстановитлыме ыле. Тидын дене советско-японский отношенийым саемдашлан первый ошкылым ыштыме ыле.

Черетыште советско-монгольский да японо-манчжурский могыр гыч представитель-шамыч дене смешанный пограничный комиссийым образоватлышаш шога. Тиде комиссий южо спорный пограничный вопрос-шамычым ончышаш. Сомневатлышаш уке, что поро кумыл мемнан могыр гыч велэ огыл ончыктымо лиеш гын, то пограничный вопрос-шамычым деловой ончымашын методшо положительный результат-шамычым пуа.

Тидын деч посна, советско-японский торговля вопрос-шамыч шотышто переговорым тӱҥалаш лийме нерген пален налме. Признатлыде огеш лий, что советско-японский товарооборотын развитийже кок государствынат интересыштлан келша.

Тыге, ме Япония дене мемнан отношенийыштына палемдалтше саеммаш нерген ойлаш основанийым иметлена. Тиде тенденцийын писын развиватлалтмыжлан мыняр расчитыватлаш лиеш—кызыт судитлаш йӧсӧ. Тидлан японский круглаште почва мыняр серьезно ямдылалтын ме эше пален налын онал. Шке могырем гыч каласышаш улам, что ме тыгай японский предложений-шамыч дек положительно относитлалтына, нунын дек мемнан основной политический позицийна да мирын интересше нерген забота могырым ончымаш гыч миена.

Пытартышлан, икмыняр шомак военный контрабанда да нейтральный элла гыч воеватлыше эллашке оружийым шупшыктымо нерген.

Тиде кечылаште Английын 6 ден 11 сентябрьысе нотыжо-шамычлан вашмут шот дене советский правительствын нотыжым публиковатлыме ыле. Мемнан нотышто военный контрабанда вопросыш СССР-ын ончымо точкыжо изложитлалтын да ончыкталтын, что советский правительство мирный населенийлан кочшаш продуктым, топливым да вургем предмет-шамычым военный контрабандыш шотлен ок керт, что массовый потреблений предмет-шамыч шупшыктымым чараш—значит йоча, ӱдрамаш, шоҥго, черле-шамычым орланымашке да шужен колымашке кудалташ. Советский правительство нотышто ончыкта, что тыгай вопрос-шамыч, Английын ыштыме семын, ик могыран решенийын предметше лийын огыт керт, а держава-шамычын общий согласийышт дене решитлалтшаш улыт. Ме расчитыватлена, что нейтральный эл-шамыч, тугак Англия ден Францийын общественный мненийышт мемнан позицийын правильностьшым признатлат да, воеватлыше эл-шамычын армийышт коклаште ыштыме война йоча, ӱдрамаш, шоҥго, черле-шамыч ваштареш войнашке ынже савырне манын мерым принимэтлат. Кеч кузе гынат, мемнан эл, нейтральный эл лийын, войнам ылыжтымаште заинтересованный огыл, войнам шагалрак разрушительныйым ыштышашлан, тудым лушкыдемдашлан да мир интерес верч тудым вашкерак пытарашлан чыла мерым приниматла.

Тыгай перспектива могырым ончымаш гыч воеватлыше эллашке оружий шупшыктымым чарымашым (эмбарго) отменитлыме нерген американский правительствын решенийже законный сомненийым луктеш. Тиде решений шке результатшылан война лушкыдемдымым да война мучаш лишеммым огыл, а мӧнгешла—войнан виянмым, пусеммым да шуйнымым иметлаш тӱҥалеш, тидлан очыни сомнений лийын ок керт. Конечно, тыгай решений американский военный промышленностьлан кугу парышым обеспечитлен кертеш. Но вот вопрос: тиде обстоятельство Америка гыч оружий шупшыктымаште эмбаргом отменитлымылан оправданий лийын кертеш мо? Раш, лийын ок керт.

Кызытсе жапыште международный обстановка тыгае.

Советский Союзын внешний политикыжын основыжо-шамыч тыгай улыт. **(Овацийыш куснышо рӱжге, кужу жап чарныдымо сово кырымаш. Депутат-шамыч чыланат шогалыт).**

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.
Упол. Главлита Мар. АССР А—951. г. Йошкар-Ола, 1 типография Маргосиздата.